PARTICULARITĂŢILE PROCESUALE ÎN CADRUL URMĂRIRII PENALE A INFRACŢIUNILOR DE SPĂLARE DE BANI PRIN INTERMEDIUL CRIPTOVALUTELOR

Mariana RUSU

CZU: 343.123:336.747.5:004.056.5 marianarusu4082@gmail.com

This study is dedicated to procedural specialties in the criminal prosecution of money laundering crimes through cryptocurrencies. In this regard, legal problems was identified and, correlatively, remedial solutions were proposed and could be received by the legislator.

În ultimul timp, fenomenul spălării banilor prin intermediul criptovalutelor a luat amploare. În consecință, statul trebuie să intervină prin mijloace represive adecvate în vederea depistării, prevenirii și combateri acestui flagel.

Din punct de vedere conceptual, criptovaluta constă într-o reprezentare digitală a valorii care nu este emisă sau garantată de o bancă centrală sau de o autoritate publică, nu este în mod obligatoriu legată de o monedă instituită legal și nu deține statutul legal de monedă sau de bani, dar este acceptată de către persoane fizice sau juridice ca mijloc de schimb și poate fi transferată, stocată și tranzacționată electronic [1].

Monedele virtuale sunt neconvertibile, iar cele convertibile, descentralizate sunt numite criptovalute. Prin urmare, nu trebuie de confundat monedele virtuale neconvertibile cu criptovalutele. În acest sens, criptovalutele reprezintă moneda virtuală convertibilă, descentralizată, care este bazată pe principii matematice fiind reprezentată printr-un șir de caractere și folosește criptografia.

Criptovaluta poate fi privită ca un activ incorporal în sensul art.132/1 din Codul penal. Acest articol redă definiția noțiunii de „bunuri” în sensul unor norme din legea penală, printre care și norma care stabilește răspunderea pentru spălarea banilor (art.243 din Codul penal). În aceste condiții, criptovaluta poate constitui un bun/produs infracțional în contextul spălării banilor. Cu alte cuvinte, criptivaluta obținută pe cale infracțională poate fi „spălată” (prin modalitățile prevăzute în art.243 din Codul penal), astfel încât să se întoarcă la făptuitor într-o formă „curată”. Corelativ, prin alte bunuri/produse infracționale ar putea să fie procurată criptovalută. Un asemenea scenariu s-a constatat într-un caz din practica judiciară, și anume: inculpatul procura Bitcoin din bani proveniți din comercializarea drogurilor [2].

După aceste clarificări, trebuie de remarcat că în Republica Moldova nu există, deocamdată, un cadru normativ coerent ce vizează criptovaluta. Făptuitorii beneficiază de această lacună.

Conştientizând acest lucru, Banca Națională a Moldovei a formulat o scrisoare prestatorilor serviciilor de plată, prin care a solicitat încetarea facilitării/intermedierii plăților din/în conturi de plăți și de monedă electronică către platforme de cumpărare/

vânzare a monedelor virtuale și încetarea colaborării/deservirii companiilor care au ca domeniu de activitate schimbul de monede virtuale cu monedă fiduciară. În acest sens, s-a invocat că investitorii în aceste active sunt expuși unui risc ridicat de pierdere a mijloacelor investite, fără nicio garanție sau protecție a acestora, dar și la riscuri de a fi atrași în activități ilicite, precum: strângeri ilegale de fonduri, fraude, scheme piramidale, jocuri de noroc ilegale, finanțare a terorismului, spălare de bani și alte activități criminale [3]. Desigur, această măsură nu poate să conducă, de una singură, la eradicarea fenomenului spălarea banilor prin intermediul criptovalutei.

La momentul actual există doar o singură prevedere referitoare la criptovalută. Aceasta se conține în Legea nr. 133/2016 privind declararea averilor și intereselor personale și constă în aceea că obligă funcționarii publici/agenții publici să declare bunurile virtuale, inclusiv valuta virtuală, a căror valoare depășește 10 salarii medii pe economie. Instituirea plafonului de 10 salarii medii pe economie nu este justificată, deoarece creează dificultatea identificării și investigării faptei de spălare de bani prin intermediul criptovalutelor dacă valoarea bunurilor este mai mică decât 10 salarii medii pe economie.

În același timp, dat fiind faptul că subiect al infracțiunii de spălare a banilor poate fi atât o persoană publică/persoană cu funcție de demnitate publică, cât și oricare altă persoana care nu are vreun statut special, ar fi oportun de reglementat în Codul fiscal obligația declarării criptovalutelor sau veniturilor obținute din criptovalute.

Aceste aspecte vor ajuta persoanele abilitate cu aplicarea legii penale și procesual penale în contextul urmăririi penale a infracțiunii de spălare a banilor (și nu doar a acestei infracțiuni) prin intermediul criptovalutei.

Până la dispunerea începerii urmăririi penale (30 de zile de la autosesizarea/sesizarea organului de urmărire penală) într-o cauză ce vizează spălarea banilor prin intermediul criptovalutelor, organul de urmărire penală poate întreprinde mai multe acțiuni premergătoare etapei de urmărire penală, cum ar fi: audierea martorilor, cercetarea la fața locului, constatarea tehnico-științifică.

O atenție deosebită trebuie acordată tehnicii (calculator, tabletă, telefon, precum și orice alt gadget) identificate în contextul cercetării la fața locului. Firește, aici pot fi atrași specialiști în domeniul tehnologiilor informaționale care ar putea acorda suportul necesar organului de urmărire penală în vederea depistării elementelor de probă relevate. În particular, trebuie de stabilit dacă făptuitorul utilizează o platformă centralizată (impune utilizatorilor să dovedească identitatea, folosind documente oficiale) sau descentralizată (permite tranzacționarea directă *peer-to-peer* operând într-un mod descentralizat fără a se baza pe o autoritate centrală; pentru tranzacționare este nevoie de conectat portofelul cu criptovalută la un software care rulează pe un site web al platformei) de tranzacționare a criptovautei.

La exercitarea urmăririi penale într-o cauză penală ce vizează spălarea banilor prin intermediul criptovalutelor au o pondere importantă măsurile speciale de investigație. Măsurile speciale de investigație sunt de natură să impulsioneze investigarea infracțiunii în cauză. Practica demonstrează că anume prin intermediul acestor măsuri, de regulă, sunt acumulate probe relevate urmăririi penale.

În ipoteza în care într-o cauză penală de spălare a banilor sunt identificate criptovalute se pune problema indisponibilizării, evaluării și administrării criptovalutelor. La acest capitol nu există prevederi normative dedicate problemei date. Prin urmare, legiuitorul ar trebui să intervină și să adopte prevederi specifice.

Ca rezultat al studiului întreprins, recomand următoarele:

1) preluarea de către legiuitor a definiției noțiunii de „criptovalută" oferite de către Banca Europeană, conform căreia „criptovaluta constituie o reprezentare digitală a valorii, care nu este emisă de o bancă centrală, instituție de creditare sau instituție emitentă de monedă electronică, care, în anumite circumstanțe, poate fi utilizată ca alternativă la bani";

2) implementarea în Republica Moldova a Regulamentului Parlamentului European și al Consiliului privind piețele criptoactivelor și de modificare a Directivei (UE) 2019/1937;

3) excluderea sintagmei „a cărei valoare depășește 10 salarii medii pe economie" din art.4 alin. (1) lit.o) din Legea nr.133/2016 privind declararea averilor și intereselor personale;

4) completarea art.14 din Codul fiscal cu lit.f), cu următorul conținut: declararea oricărui venit/câștig din investițiile financiare în monede virtuale;

5) reglementarea la nivel legislativ a creării, de către ARBI, a portofelului digital în custodie și crearea unui cont pe una dintre platformele centralizate;

6) completarea art.6 din Regulamentul cu privire la evaluarea, administrarea și valorificarea bunurilor infracționale (sechestrate) cu următorul conținut: „ARBI poate contracta persoane fizice și juridice, de drept public sau privat ale Republicii Moldova sau ale altor state, a căror specializare va asigura cea eficientă realizare a atribuțiilor de evaluare a bunurilor infracționale";

7) completarea art.229/2 alin.(2) din Codul de procedură penală (care stabilește cazurile în care pot fi efectuate investigații financiare paralele) cu textul „precum și infracțiunile săvârșite prin intermediul activelor virtuale";

8) reglementarea la art.229/7 din Codul de procedură penală a mecanismului de evaluare, administrare și valorificare al activelor virtuale;

9) crearea unui nou capitol în Regulamentul de evaluare, administrare și valorificare, în care se va descrie detaliat procesul de creare a contului în portofelul digital, de transfera valutei, de valorificare.

Referințe:

1. Proiectul de Lege nr.427 din 24 noiembrie 2022 pentru modificarea unor acte normative. [Accesat: 12.02.2023]. Disponibil: https://bit.ly/3Ii9V06
2. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 12 februarie 2020. Dosarul nr.1a-1406/19. [Accesat: 12.02.2023]. Disponibil: https://bit.ly/3IiOfRF
3. Scrisoarea Băncii Naționale a Moldovei nr.26-01110/1641/3097 din 28 octombrie 2022. [Accesat: 12.02.2023]. Disponibil: https://bit.ly/3XkXVzf

Recomandat

***Igor DOLEA,** dr. hab., prof. univ.*